

De opening van het academisch jaar, Universiteit voor Humanistiek Column van Emy Spekschoor (04-09-2017)

Het heeft iets bitterzoets om vandaag hier met jullie het academisch jaar te openen. De zomer voelt officieel ten einde en ondanks het mooie weer vandaag gaan we weer richting de donkere dagen. De opening vandaag heeft ook iets moois, omdat er weer een nieuw begin is. We staan aan de rand van een nieuw jaar vol mogelijkheden en voor deze gedachte maak ik graag even ruimte, door met jullie een gedachte-experiment te doen. Maar daar kom ik straks op terug.

Aan de Universiteit voor Humanistiek maken we kennis met het humanisme als een prachtige traditie waar we veel uit kunnen halen voor onze persoonlijke groei en ontwikkeling. Dit is eigenlijk best bijzonder. Hoe bijzonder dit is, heb ik het afgelopen jaar extra mogen ervaren toen ik voor het Humanistisch Verbond een gloednieuwe website heb mogen creëren voor de Humanistische Canon. Dit is een overzicht van de geschiedenis en de actualiteiten van het humanisme en verschijnt binnenkort online. Acht maandenlang heb ik mij onder gedompeld in de grote denkers en doeners binnen de Humanistische traditie (iets wat ik iedereen kan aanraden). Ik heb ontzettend veel geleerd, ik vond troost, inspiratie en ook zeker controversie. Uiteindelijk kwam ik tot één overkoepelende conclusie: onze stem en ons levensverhaal doet er toe.

Elke denker in de canon heeft een geheel eigen achtergrond en narratief. Zij hebben hun stem weten te vinden, die huis vond bij vele anderen. Samen vormen zij mede de humanistische traditie. Doordat wij leren en lezen over de mensen die ons voor gingen zet de traditie zich voort, maar alleen wanneer wij kritisch naar onszelf durven kijken en naar de wereld om ons heen.

Eén van deze voorgangers is Friedrich Nietzsche. Het is vloeken in de kerk, maar als we aannemen dat God dood is zoals Nietzsche stelt, dan blijft er de vrije mens over die volle verantwoordelijkheid draagt voor zijn of haar eigen leven. Dit is niet eenvoudig, omdat wij niet alleen op de wereld zijn maar samen zijn met anderen. Deze anderen dagen ons uit in onze verantwoordelijkheid. Of eenvoudiger gezegd zoals vele moeders vragen aan hun kinderen: als al jouw vrienden in de sloot springen, doe jij dat dan ook?

Dit kudde-gedrag dat door René Girard uitgediept is in de mimetische theorie gaat eigenlijk over verschillende vormen van begeerte. Ik wil zijn zoals jij, ik wil hebben wat jij hebt, ik wil doen wat jij doet. Men hoeft maar op Facebook en Instagram te kijken en we zien talloze voorbeelden. Dit is niet per se negatief, je kunt namelijk personen volgen zoals de Dalai Lama, Moeder Theresa en Albus Perkamentus. Zowel moreel goede als moreel slechte waarden kunnen inspireren. Het risico is echter, dat we vergeten na te denken en stil te staan bij wat we zelf belangrijk vinden.

Stil staan is cruciaal voor onze persoonlijke groei en ontwikkeling. En mocht je je afvragen of dit niet een egoïstische levenshouding is dan haal ik maar al te graag Henk Manschot aan. Ik quote: 'De verantwoordelijkheid voor de eigen levensvoering tot aan de dood, leidt vanuit zichzelf tot vriendschap en betrokkenheid bij anderen.'

Zelf sta ik altijd graag stil bij het lezen van boeken. Een heel jaar lang spaar ik ze op om ze vervolgens in de zomer, wanneer ik eindelijk weer tijd heb, ze achter elkaar uit te lezen. In een van deze boeken gaf Nietzsche mij een dilemma, genaamd The Greatest Burden. Dit dilemma is vrij vertaald door Irvin Yalom en gaat als volgt:

‘Stel dat op een dag of nacht een demon achter je aan zou sluipen tot in je eenzaamste eenzaamheid en dat hij tegen je zou zeggen: Dit leven zoals je dat nu leidt en hebt geleid, zul je nog eens opnieuw moeten leiden en ontelbare keren opnieuw; en er zal niets nieuws in voorkomen, maar elke pijn en elke vreugde en elke gedachte en zucht en al het onuitsprekelijk kleine en grote in je leven zullen naar je terugkeren, in precies dezelfde volgorde, zelfs deze spin en het maanlicht tussen de bomen, en ook dit moment en ikzelf. De eeuwige zandloper van het bestaan wordt steeds opnieuw omgedraaid, en jij net zo, stofje!’

Zou je dan blij zijn met deze gedachte van herhaling, of zou je je gedwongen voelen te kijken naar de keuzes die je hebt gemaakt? Want hoe belangrijk zijn keuzes als elke stap betekent dat je deze zal herhalen!

Ik gaf eerder al aan om graag met jullie een gedachte-experiment te doen. Nu durf ik niet zo'n grote vraag als Nietzsche aan jullie te stellen, want ze hebben mij maar tien minuten gegeven. Dus ik heb gekozen voor een aangepaste variant. Heb je voor vandaag al genoeg nagedacht dan is nu het moment om even met je gedachtes af te dwalen. De rest wil ik uitnodigen om even stil te staan bij het volgende:

- Beeld je eens in dat vandaag niet het begin is van dit studiejaar, maar dat we een jaar verder zijn en de studie is weer teneinde. Alles heeft zich voortgezet in de lijn der verwachting. De Brexit is nog steeds niet rond, de aarde is gemiddeld weer een graad warmer en jij bent blij dat het jaar er weer op zit.

- Terugkijkend met die wetenschap van een jaar verder, wat zou je dan met dit jaar hebben willen doen zodat je niet met spijt of treurigheid terug zal blikken? Welke stappen heb je durven zetten zodat het jaar een succes is geworden? Heb je je droomstage gelopen of toch besloten filosofie te gaan studeren? Heb je je als nieuwe student snel thuis weten te voelen of heb je het idee dat niemand je nog echt kent?

[...]

Het idee hierachter is dat met de kennis van een fictief jaar later kan jij beslissen hoe je het nu gaat vormgeven. Je hebt de mogelijkheden tot groei en ontwikkeling in eigen hand. We zijn zelf als enige verantwoordelijk voor de doorslaggevende gebeurtenissen in ons leven, zelfs als het ons overkomt ben je verantwoordelijk voor hoe je er mee omgaat. Ik zeg niet dat het makkelijk is, deze gedachte, maar om oud president van Amerika Theodore Roosevelt te quoten: ‘(Nothing in the world is worth having or

worth doing unless it means effort, pain, difficulty...) I've never in my life envied a human being who led an easy life. I have envied a great many people who led difficult lives and lived them well.'

Vandaag staan we aan de rand van het begin van het nieuwe studiejaar. Een jaar vol mogelijkheden tot groei en ontwikkeling. De verantwoordelijkheid nemen om te worden wie je bent betekent het ontwikkelen van je eigen stem en narratief. Hiermee maak ook jij nu al onderdeel van de humanistische traditie (en wie weet uiteindelijk ook van de humanistische canon).

Bedankt voor jullie aandacht en welkom in het nieuwe jaar!